

Opinnäytetyö (AMK)

Esittävä taide / Musiikki

2019

Eero Liukkonen

PEDAGOGISIA NÄKÖKULMIA PIANONSOITON
ALKEISOPETUKSESTA JA LAPSEN MUSIIKILLISEN
YMMÄRRYKSEN KEHITTÄMISESTÄ

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Esittävä taide / Musiikki

xx.xx.2019 | 17 sivua, 2 liitesivua

Eero Liukkonen

[OTSIKKO] PEDAGOGISIA NÄKÖKULMIA PIANONSOITON ALKEISOPETUKSESTA JA LAPSEN MUSIIKILLISEN YMMÄRRYKSEN KEHITTÄMISESTÄ

Opinnäytetyössä käsitellään lapsen motivaation ylläpitämistä. Elämyksellisyyden merkitystä pohditaan suhteessa motivaatioon.

Ensimmäinen kappale käsittelee lapsen ensimmäisiä musisointikokemuksia omakohtaisten ajatusten sekä pianokoulujen pohjalta.

Oppimistapahtumaa pohditaan erillaisten oppimisteorioiden avulla. Opinnäytetyössä käytetään kolmea keskeistä oppimisteoriaa: behavioristinen, kognitiivinen, konstruktivistinen.

Lopuksi työssä käsitellään lapsen musiikalista ymmärrystä, kuuntelemisen, fraaseerauksen, yhteismusisoinnin ja improvisoinnin avulla.

Halusin pohtia näitä asioita jotta sytyttäisin oppilaan intohimon ja säilyttäisin hänen intonsa pianonsoittoharrastukseen.

ASIASANAT: alkeisopetus, pedagogiikka, kuunteleminen, musiikillinen ilmaisu, elämyksellisyys

[Click here to enter text.](#)
BACHELOR'S / MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Performing Art / Music

2019 | 19

Eero Liukkonen

PRIMARY PIANO TEACHING AND THE UNDERSTANDING OF CHILDREN'S MUSICAL DEVELOPMENT FROM A PEDAGOGICAL PERSPECTIVE

The thesis tackles the upkeep of a child learner's motivation. The importance of catering to the experience itself is pondered upon in relation to motivation.

The first chapter focuses on a child's first music-making experiences based on personal thought and piano schooling.

The learning experience is analyzed by way of different learning theories. There are three focal theories used in the thesis: behavioristic theory, cognitive theory, and constructivist theory.

Finally, a child's musical understanding is inspected through the lens of understanding, listening, phrasing, ensemble playing, and improvisation.

The reason for choosing to write on the subject matter was for me to help ignite the passion of the student as well as to maintain their learning spirit for playing piano.

KEYWORDS:

primary teaching, pedagogy, listening, musical expression, experientiality

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO	5
1 JOHDANTO	6
2 ENSIMMÄISET MUSISOINTI KOKEMUKSET	7
3 OPPIMISESTA	9
3.1 Oppimiskäsityksiä	9
3.2 Oppimistapahtuma JA elämyksellisyys	10
4 LAPSEN MUSIIKILLISEN YMMÄRRYKSEN KEHITTÄMINEN	12
4.1 Kuunteleminen ja (sen jälkeen) imitoiminen	12
4.2 Fraseeraus	13
4.3 Yhteismusisointi(nista:)	14
4.3 Improvisointi JA ”säveltäminen”	15
5 LOPUKSI.	16
LÄHTEET	17

LIITTEET

Liite 1. Soittoasento (Suomalainen pianokoulu s. 12)

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO

Kirjoita mahdollinen symboli- ja lyhenneluettelo tälle sivulle ohjeen alapuolelle aakkosjärjestyksessä. Käytä luettelon tekstissä tyyliä Lyhenteet ja symbolit. **Huom.!** Ellei luetteloä tarvita, poista koko sivu. Älä kuitenkaan poista tekstin alla olevaa osanvaihtoa! Se tarvitaan, jotta työn alkuosassa ei näkyisi sivunumeroa. Saat osanvaihdon näkyviin *Aloitus (Home)* -välilehden *Kappale (Paragraph)* -ryhmän painikkeella ¶.

Lyhenne

Lyhenteen selitys (Lähdeviite)

1 JOHDANTO

Miksi lapsi jaksaa opiskella niin vaativan taidon kuin pianonsoitto? Kysymys on mielestäni tärkeä työskennellessäni vasta-alkajien opettajana. Lapsen motivaatio oppimiseen ja kehittymiseen pianonsoitossa on avain hyvien tulosten takamiseksi. Mielestäni lapsen kyky hahmottaa ja elämyksellisesti kokea musiikkia on olennaisen tärkeää motivaation ja kiinnostuksen säilymisen kannalta soiton oppimista kohtaan. Siksi pohdin opinnäytetyössäni, millä metodeilla musiikkipedagogin on mahdollista saada pianonsoiton vasta-alkajat aina uudestaan ja uudestaan näkemään harjoittelun vaivan lopputuloksen eli hyvän soittotaidon saavuttamiseksi.

Käsittelen opinnäytetyössäni fraseerauksen, elämyksellisyyden ja musiikillisen ymmärryksen merkitystä pianonsoiton alkeisopetuksessa. Käytän lähdemateriaalinani kahta itselleni tutuinta pianokoulua: Suomalainen pianokoulu -kirjasarjaa ja Pianon avain -kirjasarjaa. Tuon esille omia kokemuksiani pedagogisesta pianonsoitonopettajan työstäni ja hyviksi havaitsemistani tavoista tavoittaa lapsen kyky päästä yhteyteen musiikillisen ilmaisun kanssa niin emotionaalisesti kuin esteettisestikin. Tämä itsereflektio on keskeinen väline opinnäytetyössäni sekä oppilaan että opettajan roolissa.

Halusin pohtia opinnäytetyössäni lapsen oppimiskyvyn ja musiikallisen ymmärryksen kehittymistä, jotta oma pedagoginen itseymmärrykseni kehittyisi ja olisin tulevaisuudessa parempi pianonsoitonopettaja. Samalla pyrin löytämään keinoja siihen, että osaisin johdattaa pianonsoiton alkeisoppilaani pääsemään helpommin ja nopeammin käsiksi itse musiikkiin, sillä kaiken teknisen ja teoreettisen soitonopiskelun pitäisi tähdätä ensisijaisesti hyvään muusikkouteen. Hyvässä muusikkoudessa on mielestäni pohjimmiltaan kysymys positiivisten elämyksien tuottamisesta soittajalle itselleen ja myös yleisölle.

Tämä opinnäytetyö ei ole varsinainen tutkimus, vaan omaa pohdintaani siitä pedagogisesta lähtökohdasta ja tavoitteesta, että pianonsoiton alkeisoppilas pääsisi mahdollisimman nopeasti sisälle musiikin kiehtovaan maailmaan. Uskon vakaasti, että musiikin elämyksellisyys ja sen omakohtainen kokeminen on kantava voima motivaation säilymiseen ja intoon harrastaa pianonsoittoa heti pianotaipaleen alkumetreiltä asti.

2 ENSIMMÄISET MUSISOINTI KOKEMUKSET

Ensimmäinen pianotunti on hyvin merkittävä kokemus lapselle. Silloin on tärkeää luoda psykologisesti turvallinen, vapaa ja luottamuksellinen ilmapiiri oppilaalle, jotta hän pystyy heittäytymään aivan uuteen ennen kokemattomaan musiikin maailmaan. On luonnollista, kun alle kouluikäinen lapsi on soittotunnilla, että aluksi myös hänen vanhempansa ovat siinä mukana. Näin yleensä onkin käytäntö, ja se on tärkeää juuri turvallisen ilmapiirin luomiseksi. Vanhempia/ huoltajia tarvitaan myöhemminkin soitto-opintojen edetessä, tukemaan, rohkaisemaan ja kannustamaan oppilasta musiikin opiskelussa. Muutenkin vanhempien/huoltajien myötätuntoinen ja positiivinen asenne lapsen musiikinopiskeluun on tärkeää.

Suomalaisessa pianokoulussa on kiinnitetty huomiota siihen, kuinka tärkeää vanhempien osallistuminen on lapsen varhaisissa pianonsoiton opinnoissa. Opettajan on tärkeää tiedostaa psykologisesti turvallisen ilmapiirin merkitys oppilaan tullessa tunnille. Suomalaisen pianokoulu -kirjasarjan ja Pianon avain -kirjasarjan lähtökohdat ovat hieman erilaiset juuri suhteessa erittäin nuoreen alle kouluikäiseen lapseen. Pianon avain -kirjasarjassa edellytetään numeroiden ja kirjaimien tuntemusta, joten se sopii lapsille, jotka aloittavat soitto-opintonsa kouluiän kynnyksellä tai ovat jo ensiluokilla. Sen sijaan Suomalainen pianokoulu sopii paremmin pienten lasten oppimateriaaliksi.

En pyri tässä opinnäytetyössä perehtymään niinkään näiden pianokoulujen sisältämien teknisten taitojen opetukseen enkä teoriaopetukseen, vaan ennenkaikkea oppimistapahtumaan sekä sen elämyksellisyyteen ja oppilaan pääsemiseen sisälle musiikin maailmaan.

Alle kouluikäisen lapsen oppiminen perustuu hyvin pitkälti kuvien katseluun, koskettamiseen ja tekemiseen. Abstrakti ja käsitteellinen ajattelu alkaa muodostua vasta kouluiässä ja näinollen on ensiarvoisen tärkeää, että soittonopettaja on tietoinen tästä ja ymmärtää minkälainen on pienen lapsen kyky ottaa vastaan informaatiota.

Suomalaisen pianokoulu -kirjasarjan ensimmäisessä osassa Alkusoitto tämä seikka on hyvin otettu huomioon. Siinä lähestytään pianonsoittoa paljon kuvien avulla sekä tutustumalla soittimeen, Siihen miten soitin toimii ja miten siitä saadaan ääniä. Pianon koskettimia estottomasti kokeilemalla tutustutaan ehkä ensimmäistä kertaa soittimeen ja sen rakenteeseen. Soitonopettajan on oltava mahdollisimman luova ja kekseliäs, että hän saa lapsen kiinnostumaan siitä ja kokeilemaan äänen tuottamista. Se on lapselle usein ensimmäinen pianonsoittoon liittyvä onnistumisen kokemus. Alusta alkaen lapsen on tärkeää saada onnistumisen kokemuksia ja vakuutusta siitä että hän on hyvä.

Pianon Avain -kirjasarjassa tähän puoleen ei kiinnitetä ollenkaan huomiota. Toki siinäkin on kuvia, mutta siinä lähdetään liikkeelle käsitteellisemmin. Pianon avain -kirjasarjan tekijät suosittelivatkin, että olisi hyvä aloittaa jostain toisesta alkeisoppikirjasta, kuten esimerkiksi Pianoaapinen.

Olen ajattelussani käyttänyt tukena niin sanottua positiivisen pedagogiikan käsitettä, josta mm. Kaisa Vuorinen on pitänyt erittäin ansiokasta blogia. Hän on pioneeri tällä alalla ja hän on tuonut positiivista pedagogiikkaa suomalaisen koulujärjestelmän ala-asteen opetukseen.

Asia, mikä näistä pianokouluista tulee ensimmäisenä mieleeni ja mitä ei oikeastaan tietoisesti käsitellä, on se mitä luonteenominaisuuksia ja taitoja oppimiseen tarvitaan. Näihin asioihin ei pianonsoiton oppimateriaaleissa yleensä kiinnitetä huomiota. Se vaatisi ehkä oman kirjansa, joka on tarkoitettu vain pedagogeille, mutta kun näissä pianokouluissa annetaan kuitenkin yksityiskohtaisia ohjeita soitonopettajille, niin myös tähän puoleen voisi mielestäni kiinnittää huomiota. Siteeraan tässä professori Kai Hakkaraisen tekstiä: ”Autetaan ihmisiä jalostamaan niitä vahvuuksia, joihin kaikki korkeatasoinen osaaminen nojautuu”. (<http://kaisavuorinen.com/blogi/>)

Alasta riippumatta ihmiset menestyvät tiettyjen luonteentaitojensa ansiosta. Eli voitaisiin sanoa, että menestymiseen tarvitaan sinnikkyyttä, luovuutta, rohkeutta. Kaikkia näitä ominaisuuksia olisi myös varsinasten piano-opintojen ohessa hyvä yrittää kasvattaa ja tukea niiden kehitystä.

Luonnollisesti pedagogin positiivinen ote on äärimmäisen tärkeä. Lapsen täytyy saada onnistumisen kokemuksia ja hänen tulee voida tuntea, että hän on riittävä ja hyvä jossain. A jattelun pitäisi lähteä enemmän liikkeelle ”Going from what’s wrong to what’s strong” eli tulisi keskittyä löytämään lapsen vahvuuksia. Niiden kautta ehkä heikoimmatkin osa-alueet ovat helpommin kehitettävissä. Pianonsoitonopetus, joka tapahtuu useasti joko pienessä ryhmässä tai yksityistunnilla, antaa valtavan hyvän ja oivan mahdollisuuden opettajalle vahvistaa näitä menestymisessä tarvittavia luonteen ominaisuuksia lapsessa.

Koulumaailma perustuu hyvin pitkälti arvosanojen antamiseen ja toisiin oppilaisiin vertaamiseen. Lapsen oppimisesta tulee pelokasta, lapsi joutuu miettimään pärjääkö hän ja onko hän riittävän hyvä suhteessa muihin. Luonnollisesti tämä aiheuttaa oppimiseen pelkoa enemmän kuin vapaata, luovaa ja impulsiivista toimintaa.

Jo ensimmäisellä soittotunnilla lapsen olisi hyvä saada positiivinen ja innostava kuva soittimesta ja soittamisesta. Lapselle on tärkeää saada soittaa täysin esittomasti eri ääniä ulos soittimesta. Lapsi saa kokemuksen, että hän saa itse tuotettua erilaisia: voimakkaita, pehmeitä, korkeita ja matalia ääniä. Jo tämä on lapselle luova prosessi. Suomalaisen pianokoulun Alkusoitto -kirjassa ehdotetaan, että pianonsoitonopetuksen alussa tutustuttaisiin soittimen rakenteeseen, jotta lapsi saa heti konkreettisen kuvan siitä, miten pianon ääni todellisuudessa syntyy. Voidaan kurkistaa pianon sisälle ja kertoa esimerkiksi millä tavalla vasaran iskeytyminen kieltä vasten tuottaa äänen. Tässäkin on otettava huomioon lapsen luontainen kiinnostus asiaa kohtaan, eikä lasta tarpeettomasti tule pyrkiä perehdyttämään instrumentin rakenteeseen.

Piano avain 1 -kirjassa ei käsitellä instrumentin mekaanista puolta lainkaan. Itse näen jokaisen oppilaan täysin erillaisena yksilönä ja vuosien opetuskokemuksella oppii lukemaan jatkuvasti entistä paremmin oppilaita ja heidän kiinnostuksen kohteitaan. Tärkeintä on antaa oppilaalle kuitenkin heti onnistumisen kokemuksia.

3 OPPIMISESTA

”Oppiminen on uusien tietojen ja taitojen tiedostettua tai tiedostamatonta omaksumista. Se on vuorovaikutteinen prosessi, jossa oppija muuntaa kokemuksiensa siten, että hänen tiedoissaan, taidoissaan ja asenteissaan tapahtuu pysyviä muutoksia. Oppimisprosessi ei välttämättä ole mitään ulkoisesti havaittavaa, vaikka erityisesti taitojen oppimisessa (esimerkiksi pyörällä ajaminen tai uiminen) prosessin tulos voi olla huomattavissa. Oppiminen on usein ”sisäistä”, ajattelun kehittymistä ja mahdollisesti myöhemmin toiminnassa tai asenteissa näkyvää, jolloin pitkään kestävä prosessia ei enää edes ajatella oppimiseksi. Tärkeää oppimisessa on, että opiskeltava asia tulee sisäistettyä.” (UEF)

Esitän teoreettista taustaa oppimisesta, jotta voidaan hahmottaa, millä eri tavoin oppimista voi tapahtua. Haluan tuoda esille kuinka tärkeää pedagogin on ymmärtää erilaisia oppimisprosesseja. Esittelen lyhyesti kolme keskeistä oppimiskäsitystä, joista voi ammentaa omaan opettajuuteen.

3.1 Oppimiskäsityksiä

Behavioristisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen tapahtuu ärsyke-reaktioketjuna. Ärsyke saa aikaan reaktion, joka näkyy yksilön toiminnassa. Käytännössä oppilasta palkitaan oikeanlaisesta toiminnasta ja rangaistaan heikommasta suorituksesta. Opetustilanteessa tämä tarkoittaa, että hyvästä suorituksesta keuhetaan ja ei niin hyvästä onnistumisesta annetaa huonoa palautetta. Mielestäni tämä metodi ei sovellu pianonsoiton opettamiseen, koska lähtökohta hyvä/huono aiheuttaa oppilaassa vain vääränlaisia paineita ja johdattaa oppilaan epäterveeseen itsekritiikkiin. Lähtökohtaisesti oppilas on aina onnistunut, kun hän on yrittänyt, ollut rohkea ja tullut näkyväksi ja kuultavaksi, jonka jälkeen hänen soittosuoritustaan on syytä tarkastella positiivisesti eikä voimakkaasti arvostella, koska se kuulostaa oppilaan korvaan rangaistukselta ja aiheuttaa oppilaassa pelkoa.

Kognitiivisen oppimiskäsityksen mukaan huomiota tulisi kiinnittää siihen mitä yksilö osaa. Keskeisinä asioina tässä näkemyksessä on ajattelu, ongelmanratkaisu ja ymmärtäminen. Tässä ei keskitytä vain ulkoiseen toimintaan vaan myös mielen sisäisiin prosesseihin. On luonnollista, että tämä kognitiivinen oppimistapa sopii paremmin nuorelle, jolle on jo kehittynyt abstrakti käsitteellinen ajattelukyky. Myöhemmällä iällä tällainen pohdiskeleva, ajatteluun perustuva lähestymistapa on hedelmällinen.

Konstruktivistinen oppimiskäsitys, joka on nykyään vallitsevin näkemys oppimisesta, on mielestäni antoisin näistä kolmesta oppimiskäsityksestä - myös piano-pedagogiikassa. Konstruktivismin mukaan aiemmat kokemukset ja tiedot ohjaavat havaintojentekoa ja oppimista. Uutta informaatiota liitetään aiempiin tietoihin ja kokemuksiin. Konstruktivistisen näkemyksen mukaan ihminen ei ole ”tabula rasa” eli tyhjä taulu, johon voidaan ”syöttää” tietoa, vaan oppija on aktiivinen tiedon vastaanottaja ja prosessoija. Uuden oppimisessa on tärkeää tiedon käsittely ja se, kuinka aikaisempi tieto aktivoidaan uuden tiedon pohjaksi.

Kerätyn tiedon ja omien kokemusten lisäksi oppimiseen vaikuttavat myös omat tavoitteet ja odotukset. Tässä yhteydessä haluan siteerata kasvatustieteen professoria Pasi Sahlbergia (2015): ” Nuorten intohimottomuus on paljon vakavampi asia kuin se, että koulua ei saa suoritettua kunnolla loppuun. Itse asiassa se saattaa olla opiskelun keskeyttämisen perimmäinen syy. Ihmisen itsensä kannalta on yksi lysti, onko intohimon kohteena musiikki, matematiikka, urheilu, uskonto tai vaikkapa politiikka. Pienen kansan onnellisuus ja kilpailukyky riippuvat lopulta siitä, kuinka moni täällä tekee elääkseen asioita, joissa kokee olevansa parhaimmillaan” (<http://kaisavuorinen.com/blogi/>). Vaikka edellä mainittu sitaatti käsittelee etupäässä koululaitosta yleensä, niin tämä pätee varmasti myös musiikin harrastamisessa. On siis tärkeää auttaa lasta ja nuorta löytämään omia vahvuuksiaan ja lahjakkuuttaan ja näin auttaa myös motivaation ja intohimon löytämistä harrastukseen, niin kuin konstruktivisessa oppimiskäsityksessäkin asia nähdään.

3.2 Oppimistapahtuma ja elämyksellisyys

Otan seuraavaksi esille yksityiskohtaisempia opetustapahtumia ja peilaan niihin omaa kokemustani pianonsoitonopettajana ja eniten käyttämiäni pianokouluja. Kun Suomalainen pianokoulu -kirjasarjassa opetetaan soittoasentoa, siinä on kuvia joissa pupu istuu erilaisissa asennoissa. Katso havaintokuva Liite 1. Kaikissa kuvissa esitetyt asennot ovat jollakin tavalla hankalia. Näiden kuvien kautta lapsen tulisi voida ymmärtää, mikä asento olisi kaikkein paras ja oikea. Pieni alle kouluikäinen lapsi oppii näkemällä, tekemällä ja koskettamalla, koska hänen kognitiivinen oppimiskykynsä on vielä hyvin rajallista . Kuvia katsoessaan lapsen oletetaan pystyvän käyttämään omaa loogista ajattelukykyään ja ongelmanratkaisutaitoaan. Mielestäni olisi ollut suotavaa, että kirjassa olisi ollut vielä viides pupu, joka istuu oikein. Toki siinä alapuolella on kuva, jossa tyttö istuu hyvässä asennossa. Mielestäni mielikuva viidennestä hyvin istuvasta pupusta olisi ollut helpompi palauttaa lapsen mieleen.

Soitonopettajan täytyy olla pitkämielinen oppilaan jatkuvassa asennon korjaamisessa, sillä kaikki oppiminen ei ratkea yhdellä sanomisella eikä välttämättä kovin nopeasti. Jos tätä asiaa yrittää korjata inttamällä ja uudestaan ja uudestaan puuttamalla, lapsi voi turhautua ja jopa kokea riittämättömyyden tai kelvottomuuden tunnetta. Pahimmassa tapauksessa lapsi ei miellä oikein sitä, mitä häneltä odotetaan. Sen takia pupun kuvan palauttaminen mieleen silloin tällöin olisi hyvä ja tehokas mielikuva oikeasta soittoasennosta.

Ratkaisevaa pedagogiikan kannalta on oppilaan ikä ja omaksumiskyky. Konstruktivisen oppimiskäsityksen Mmukaan ihminen ei ole ”tabula rasa”, johon syötetään tietoa, vaan sille pohjalle mikä lapsella kulloinkin on, rakennetaan uutta ja annetaan aiheita, joita hän sitten käsittelee itsessään, prosessoi ja näin omaksuu ikään kuin integroiden uutta asiaa jo aiemmin omaksumiensa tietojen ja taitojen kanssa.

Oppimisen voidaan ajatella jakautuvan pintatasoon ja syvätasoon. Yksityiskoh-tien ulkoa oppimisen ja omaksumisen haittana on se, että jolleivat asiat liity johonkin laajempaan kokonaisuuteen, niitä on vaikeampi muistaa ja ymmärtää niiden merkitystä. Siksi tällainen syvätason oppiminen pitäisi olla tavoitteena.

Myös voidaan todeta, että syvätason oppiminen lisää oppijan motivaatiota, koska silloin hän näkee asioiden mielekkyyden. Voidaan ajatella, että motivaatio syvätason oppimisessa olisi parempi ja myös tulokset ja yksityiskohdat jäävät paremmin mieleen, kun ne korreloivat isomman kokonaisuuden kanssa. Suomalainen pianokoulu Alkusoitto -kirjassa lähdetään oivallisesti pienen lapsen tasolta liikkeelle ja tehtävät pohjautuvat pienen lapsen omaksumiskykyihin. Siinä kirjassa näkyy paljon psykologista lapsen ymmärtämistä ja kirjan takana olevat ohjeet, jotka käsittelevät kaikkia harjoitteita ja kappaleita, On laadittu hyvin yksityiskohtaisesti soitonopettajalle. Ne auttavat opettajaa muistamaan mistä itse asiassa on kulloinkin kysymys. Mielestäni tässä pianokoulussa on ollut hyvin paljon asiantuntemusta myös opettajan ohjeiden laadinnassa.

4 LAPSEN MUSIIKILLISEN YMMÄRRYKSEN KEHITTÄMINEN

Otan seuraavaksi esille lyhyesti muutamia näkökulmia, jotka ovat mielestäni merkittäviä lapsen musiikillisen ymmärryksen pedagogisessa kehittämisessä.

4.1 Kuunteleminen ja imitoiminen

Pianon avain 1 -kirjassa ehdotetaan, että alussa oppilas kuuntelee ja matkii opettajaa korvakuulolta. Tämä on tehokas tapa oppia, ja niin kuin alussa Pianon avain -kirjassa mainitaan, kuuntelu on avain ja lähtökohta musiikin tekemisessä. Korvakuulon ja kuuntelun uranuurtaja musiikkikasvatuksessa on japanilainen musiikkipedagogi Shin'ichi Suzuki joka kehitti niin sanotun Suzuki -metodin. Hänen koko filosofiansa perustuu ajatukseen, että lapsi oppii musiikin kielensä samalla lailla kun hän oppii äidinkielen. Hän kuuntelee ja matkii perässä. Silloin musiikin oppimiseen ei sisälly minkäänlaisia ajatuksia tekniikasta, eikä mistään ylimääräisestä, vaan lapsi voi keskittyä tuottamaan musiikillista ideaa. Näin kuuntelulle ja musiikin imitoimiselle ei ole mitään häiriötekijöitä. En itse ole saanut koulutusta varsinaiseen Suzuki –menetelmällä opettamiseen, mutta mielestäni siinä metodissa on paljon hyvää, koska lapsi on siinä heti yhteydessä omaan sisäiseen maailmaansa ja havaintokykyensä eikä vain ota ulkoa jotain kognitiivista tietoa vastaan.

Minulla on kuuntelemisen tärkeydestä hyvä esimerkki omasta yksityisoppilaastani, joka tuli minulle hänen ollessaan 9-vuotias. Hän oli opetellut aiemmin soittamaan lastenlauluja korvakuulolta ja teki niihin jopa omaa vaihtelevaa dynamiikkaa osaamatta lainkaan lukea nuotteja. Hän oli minulla kuusi vuotta eikä hän halunnut koskaan opetella pyynnöstäni huolimatta soittamaan nuoteista. Silti hän kehittyi 1/3 peruskurssitasosta kuuntelemalla ja minun soittoani matkimalla ja katsomalla pitkälle ja soitti viimeisillä tunneillaan D-kurssin kappaleita. Hän tulkitsi musiikkia täysin korvanvaraisesti ja hän sai suurta tyydytystä soittoharrastuksestaan ja harjoitteli paljon. Minulle jäi epäselväksi kuinka paljon hänen tulkinnassaan oli tallenteista kuunneltua ja kuinka paljon hänen omaa sielunmaisemaansa, mutta soitto oli hyvin elävää ja paikoin erinomaista.

Tämä oli minulle aloittelevana pedagogina hämmästyttävä ja opettavainen kokemus. Ihmettelin Kuinka kuuntelutaito ja korvakuulolta soittaminen voi kehittyä noin hyväksi. Sitä ei voi liikaa korostaa, että korvakuulon ja kuuntelutaidon kehittyminen on ensiarvoisen tärkeää. Kysymys ei ole mekaanisesta taidosta, vaan kyvystä hahmottaa musiikkia.

Myös tutut lastenlaulut, pelimusiikki ja elokuvista tutut sävelmät sekä kyky tuottaa näitä melodioita soittimella antavat lapselle musiikillisia elämyksiä. Niitä on hyvä lähestyä niin kuin suomalaisessa pianokoulussa ehdotetaan: ensiksi laulamalla ja sitten toistamalla sama asia instrumentilla. Tässä tapahtuu ensimmäinen ahaa-elämys, kun pystyy soittamaan instrumentilla jonkun tutun kappaleen esimerkiksi Satu meni saunaan. Tässä on tärkeää se, että oppilas saa itse tuottaa melodian, ei niinkään se, millä tavalla, onko tekniikka tai asento oikein tai ei.

Toki soitto-opintojen edetessä opettajan tehtävänä on kiinnittää huomiota myös soiton teknisiin seikkoihin, mutta alussa pitää muistaa antaa paljon tilaa myös vapaalle musisoinnille.

Mielestäni on ensiarvoisen tärkeää, ettei koko ajan puututa virheisiin, vaan enemmänkin tuotetaan onnistumisen kokemuksia. Musiikin opetuksen täytyy säilyä koko ajan mielekkäänä eikä ikään kuin jonkun asian teknisenä suorittamisena. Olisi hyvä jos opettaja ei käyttäisi sanontoja ”ei noin” tai vielä pahempaa näyttämällä, että ”soitit näin; tämä on väärin”. Parempi olisi ehdottaa: ”katsoppas, mitä jos tekisit näin”. Silloin lapsen huomio kiinnittyy siihen, mikä on parempi ja toimivampi tapa eikä epäonnistumisiin ja siihen, että palattaisiin koko ajan siihen mikä on ”väärin”.

Opettajan niin sanottu ”eteen soittaminen” on äärimmäisen tärkeää lapselle, silloin hän kuulee mahdollisesti ensimmäistä kertaa ”livenä” miten piano soi. Sillä lailla hänelle muodostuu kuva siitä minkälaiselta soiton pitäisi kuulostaa. Tämä on tiedostamatonta, mutta hänelle voi tätä kautta kehittyä ääni-ihanne ja tapa soittaa. Opettaja ei voi opettaa lapselle mitään, mitä ei ole itse omaksunut. Siksi on tärkeää että opettaja on hyvässä soitto-kunnossa, varsinkin myöhemmässä vaiheessa kun oppilas on soittotaidossaan pidemmällä. Soitonopettajan on hyvä toimia aktiivisesti soittajana musiikkikentällä. Oppilaan kokemat oivallukset ja ahaa-elämykset ovat niitä merkittäviä asioita, jotka antavat hänelle intoa ja elämyksiä soittoharrastuksen mielekkyydestä. Opettaja on soittoharrastuksen alkuvaiheessa enemmän synnytysavustaja kuin varsinainen soiton tekninen opettaja.

Opettajan tulee pyrkiä löytämään oppilaasta vahvuudet ja positiiviset, kannustettavat ominaisuudet ja auttaa oppilasta itse löytämään nämä asiat myös itse. Opettajan kokemus on tässä suureksi eduksi. Soitonopettajan täytyy uskoa, että oppilaassa on potentiaalista kapasiteettia ja opettajan tulee kyetä myös nostamaan se pintaan.

Opettajan tehtävä on auttaa oppilasta löytämään tunteilleen musiikillinen ilmaiskanava ja persoonallinen tapa ilmaista itseään soittimen avulla.

4.2 Fraseeraus

Niin kuin puheessa on lauseita ja virkkeitä, musiikissa on samalla tavalla mielekkäitä lausekkeita. Niitä voidaan kutsua fraaseiksi. Fraasien ymmärtäminen on äärimmäisen tärkeää, jotta oppilaalle hahmottuu musiikin kielestä se, että musiikki ei sisällä pelkkiä ääniä vaan säkeitä ja lauseita. Näiden lauseiden hahmottaminen on tärkeää, josta seuraa muun muassa erilaisia esitystapoja. Täytyy oppia näkemään mistä fraasi alkaa ja mihin se päättyy ja missä on lauseen paino. Lisäksi soittonopettajan tehtävä on kertoa, miten fraasit saadaan toteutettua soittimella. Opetettavia asioita ovat myös mm. seuraavat musiikilliset käsitteet *crescendo*, *diminuendo*, *accelerando*, *ritartando*, aksentti ja sävelten korostusmerkit.

On erittäin tärkeää, että lapselle kehittyy musiikissa etenemisen suunnan taju; mitä kohti ollaan menossa ja mihin ollaan palaamassa. Musiikissa voidaan tut-

kia, missä on huippukohta eli kliimaksi ja sitä, kuinka tämä huippukohta ilmaistaan musiikillisesti. Useasti huippukohta on fraasin voimakkain kohta, jopa aksentti, mutta yhtä hyvin huippukohta voidaan esittää aivan uudella sävyllä, ehkä hiljempaa tai vaikka odotuksen kautta. Huippukohdalle annetaan musiikin tulkinnaissa joku poikkeuksellinen merkitys ja kuulija saa siitä esteettisen kokemuksen. Näin soitosta tulee mielekästä, eikä sellaista musisoimista saisi ollakkaan, jossa musiikillinen ajatus ei olisi mukana.

Nämä tulkinnalliset seikat ovat tietysti pienellä lapsella vasta orastavia, mutta niihin tulee kiinnittää huomiota jo varhaisessa vaiheessa, koska tämä tuo myös alkeisopetukseen musiikillisen mielekkyyden ja jännittävyyden. Fraseerauksen kautta lapsi voi päästä yhteyteen oman tunne-elämän kanssa ja liittää omat tunteensa omaan fraseeraukseensa soitossaan. Silloin ollaan jo musisoimisen ytimessä, jossa oma personaallinen ilmaisu ja herkkyys pääsevät esille. Musiikillisen tulkinnan rajana on vain lapsen mielikuvitus ja emotionaalinen rikkaus. Painotan musisoimista, musiikin tekemistä, musiikin kielen ymmärtämistä, elämyksellisyyttä teknisten haasteiden jäädessä sekundäärisiksi asioiksi. Toki hyvässä musisoimisessa tarvitaan myös hyvää soittotekniikkaa välineenä toteuttaa näitä ideoita, mutta olen sitä mieltä, että soittotekniset ongelmat ratkeavat sen jälkeen, kun on muodostunut mieleen vahva musiikillinen idea.

Tästä esimerkkinä se, kuinka nopeasti jonkun paikan voi soittaa: yksinkertaisesti tulee vain tietää mikä on seuraava sävel. Tämä kuulostaa yksinkertaiselta, mutta kysymys on siitä että sisäisessä maailmassaan tietää mihin On menossa jo sillä hetkellä kun on soittamassa vielä edellistä säveltä. Kun on kysymys monimutkaisista kuvioista, on erityisen tärkeää kuinka ne ajatellaan. Kun mielessä on kirkkaana kuvion suunta, niin sormet yllättävästi seuraavat perässä.

4.3 Yhteismusisointi

Yhteismusisointi tuo musiikin harrastamiseen heti alkumetreiltä uuden ulottuvuuden. Lapsen ensimmäiset kokemukset yhteismusisoinnista tapahtuvat opettajan kanssa. Molemmissa pianokouluissa (Suomalainen Pianokoulu & Pianon avain) tarjotaan jo lähes ensisivuilta harjoitteita yhteissoitosta. Se auttaa kuuntelun kehittymisessä ja tässä oppilaalle muodostuu kokemus yhdessä tekemisestä. Yhteismusisoinnissa voidaan positiivisessa mielessä unohtaa oppilaan ja opettajan roolit ja voidaan toteuttaa tasavertaista musisointia. Toisin kuin monissa muissa instrumenteissa esimerkiksi jousi- ja puhallinsoittimissa, yhteissoitto jää pianonsoiton alkutaipaleella usein hyvin vähälle. Soittotaitojen karttuessa olisi tärkeää päästä musisoimaan muiden lasten kanssa jo suhteellisen varhaisessa vaiheessa. Jousisoittimien ja puhallinsoittimien soittajille kuuluu soitto-opintoihin paljon erilaista junioriorkesteri toimintaa. Yhteismusisointi antaa lapselle uuden musiikillisen ja sosiaalisen ulottuvuuden.

4.3 Improvisointi ja ”säveltäminen”

Oppilaan on joskus hyvä päästä täysin vapaaseen tilaan, jossa hän voi estottomasti tuottaa ääniä. Improvisointi antaa tähän oivan mahdollisuuden. Suomalainen pianokoulu 1 -kirjassa on annettu pieniä ”sävellystehtäviä”, joissa oppilas saa itse keksiä annetulle neljän tahdin aiheelle oman musiikillisen vastauksensa. Tämä on jo pieni sävellys. Tämä auttaa kehittämään oppilaan mielikuvitusta ja rohkaisee omakohtaisiin kokeiluihin. Itse koin nuorempana mielekkääksi sen, kun pianonsoitonopettaja säesti sointukuvioita tietyssä sävellajissa ja sain itse improvisoida sen päälle melodiaa. Tämä vapauttaa oppilasta kaikesta oikein tekemisen painolastista. Kun olen käyttänyt tätä samaa metodologiaa omien oppilaitteni kanssa, olen useasti huomannut, kuinka vaikeaa oppilaan on vapauttaa itsensä kaikesta opitusta ja valtavasta kontrollista, joka usein sitoo lapsen estottomuutta. Tämä voi olla henkinen vapauttava harjoitus oppilaalle. Suomalainen pianokoulu 2 -kirjassa on lyhyt osio, jossa käsitellään vapaata säestystä ja improvisaatiota. Opettaja voi huomata oppilaissansa erilaisia taipumuksia ja vahvistaa niitä, jos oppilas innostuu esimerkiksi vapaasta säestyksestä ja improvisaatiosta. Kaikille oppilaille tähän taitoon tutustuminen on hyödyksi soittotaitoa ajatellen. Oppilaan on hyvä joskus saada olla vapaa ja päästä irti liiallisesta kontrollista.

5 LOPUKSI.

Nämä esittämäni pohdinnat pianonsoiton pedagogiikasta ja oppimistapahtumasta eivät ole tarkoitettu tyhjentäväksi tutkielmaksi valtavan laajasta ja vaativasta aiheesta, mutta ne ovat auttaneet minua hahmottamaan omaa opetustyötäni sekä oppilaan roolia tässä vuorovaikutteisessa tapahtumassa. Katson tärkeimmäksi, että soitonopettajan ja soitto-oppilaan välinen vuorovaikutusuhde on positiivinen ja oppilaan koko myöhempää elämää myönteisesti rakentava asia. Opettajan tulee olla myötätuntoinen oppilasta kohtaan ja tässä yhteydessä haluan tuoda esiin uuden termin: opettajalla tulee olla ”myötäinto”, joka on ikään kuin myötätunnon veli. Pedagogin täytyy olla innostunut opettamastaan asiasta ja yhdessä iloita oppilaan ahaa-elämyksistä ja kehittymisestä. Rohkaiseva ja innostava asenne rakentaa lapsen itsetunnon kehittymistä mikä vaikuttaa hänen koko myöhempään elämäänsä. Kaikista ei tule pianonsoiton ammattilaisia, mutta kaikille olisi annettava myönteinen ja itsetuntoa kohottava kokemus kyseisestä harrastuksesta.

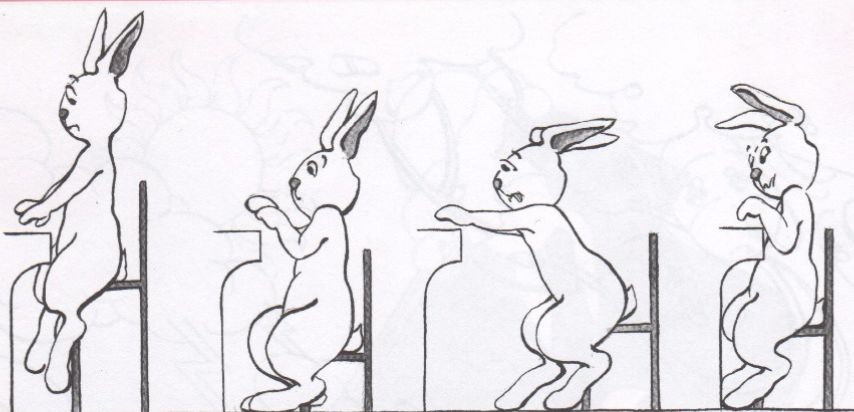
Nämä pianokoulut, joita olen käyttänyt lähdemateriaalina, ovat mielestäni molemmat hyviä runkoja lähdettäessä opettamaan pianonsoittoa. Mutta niin kuin näissä pianokouluissa mainitaan, on opettajan tehtävä lisätä ohjelmistoa ja harjoitteita oman ymmärryksensä mukaan oppilaskohtaisesti. Lopuksi on tärkeää muistaa, että opettajan oma persoona on viime kädessä se työväline, jolla saadaan tuloksia aikaan. Soitonopettajan on hyvä pitää itsestään, jaksamisestaan ja hyvinvoinnistaan hyvää huolta, jotta hänellä on jotain mistä ammentaa opetustilanteessa.

LÄHTEET

- Louhos, M; Juris, C & Liu-Tawaststjerna, H. 2002. Pianon avain 1. Warner/Chappell Music Finland Oy
- Louhos, M; Juris, C & Liu-Tawaststjerna, H. 1998. Pianon avain 2. Warner/Chappell Music Finland Oy
- Louhos, M; Juris, C & Liu-Tawaststjerna, H. 1997. Pianon avain 3. Warner/Chappell Music Finland Oy
- Lehtelä, R; Saari, A & Sarmanto-Neuvonen, E. 2002. Suomalaionen pianokoulu alkusoitto. Tekijät ja WSOY
- Lehtelä, R; Saari, A & Sarmanto-Neuvonen, E. 1987. Suomalainen pianokoulu 1. Tekijät ja WSOY
- Lehtelä, R; Saari, A & Sarmanto-Neuvonen, E. 1989. Suomalainen pianokoulu 2. Tekijät ja WSOY
- Lehtelä, R; Saari, A & Sarmanto-Neuvonen, E. 1990. Suomalainen pianokoulu 3. Tekijät ja WSOY
- Vuorinen, K. (<http://kaisavuorinen.com/blogi/>)
- UEF (<https://www.uef.fi/fi/web/aducate/oppimisteoriat-ja-nakokulmat>)
- <http://copassion.fi/myotatunto/>

LIITE 1: Soittoasento (Suomalainen pianokoulu s. 12)

SPELSTÄLLNING **SOITTOASENTO** PLAYING POSITION

Liian korkea
För hög
Too high

Liian matala
För låg
Too low

Liian kaukana
För långt ifrån
Too far

Liian lähellä
För nära
Too close

PIANO

- Hyvässä vireessä
- Mahdollisimman kaukana tuuletusikkunasta ja lämpöpatterista
- Riittävä valaistus
- Väl stämt
- Så långt från fönstret och värme elementet som möjligt
- God belysning
- In good tune
- As far as possible from the ventilator and radiator
- Adequate lighting

SOITTAJA

- Puhtaat kädet
- Lyhyet kynnet
- Ryhdikäs ja luonteva istuma-asento

SPELAREN

- Rena händer
- Korta naglar
- God och naturlig hållning

PERFORMER

- Clean hands
- Short fingernails
- Straight, natural posture while playing

TUOLI

- Tukeva, säädettävä
- Oikealla etäisyydellä pianosta

STOLEN

- Stadig, reglerbar
- På rätt avstånd från pianot

BENCH

- Steady, adjustable
- At a suitable distance from the piano

Työrauha soittajalle!

Tyst och stilla i rummet!

Quiet, peaceful surroundings!

